Maciej Żukowski

Omówienie dyskusji na konferencji „Dylematy zatrudnienia w warunkach integracji europejskiej" w dniach 23 – 24 września 1999 roku

23 września 1999 roku

Uczestników konferencji powitał prof. dr hab. **Józef Orczyk**. Otwarcia konferencji dokonał prorektor Akademii Ekonomicznej w Poznaniu prof. dr hab. **Jerzy Schroeder**.

Następnie referaty wygłosili:

- prof. dr hab. **Janusz Meller** z Uniwersytetu im Mikołaja Kopernika w Toruniu – *Przestrzenne zróżnicowanie polskiego rynku pracy i jego konsekwencje*;
- prof. dr hab. **Zenon Wiśniewski** z Uniwersytetu im Mikołaja Kopernika w Toruniu – *Niektóre aspekty polityki zatrudnienia i rynku pracy w Unii Europejskiej. Benchmarking w polityce rynku pracy*;
- prof. dr hab. **Ewa Małuszyńska** z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu – *Problematyka bezrobocia w polityce regionalnej Wspólnot Europejskich*;
- prof. dr hab. **Elżbieta Kryńska** z Uniwersytetu Łódzkiego – *Integracja europejska a okresowe emigracje zarobkowe Polaków*.

W dyskusji po tych wystąpieniach prof. **J. Szambelańczyk** poddał w wątpliwość zasadność przenoszenia na państwa postkomunistyczne tezy o bezzatrudnieniowym wzroście gospodarczym. Prof. **J. Meller** uznał jednak, że wobec faktu, iż zatrudnienie w Polsce ma w coraz większym stopniu charakter racjonalny, warto badać relację między wzrostem PKB a wzrostem zatrudnienia.

W dyskusji podniesiono kilka problemów związanych z bezrobociem. Prof. **J. Unolt** podkreślił, że bezrobocie to integralny problem społeczno-gospodarczy, a nie tylko kwestia polityki rynku pracy. Profesor Unolt zwrócił także uwagę na problemy pomiaru poziomu bezrobocia, wynikające z częstych zmian przepisów. Prof. **A. Polańska** poddała w wątpliwość tezę o decydującym wpływie polityki gospodarczej na bezrobocie. Prof. **E. Kryńska** stwierdziła, że bezrobocie to hazard moralny.

Zainteresowanie wzbudziły doświadczenia krajów Unii Europejskiej w zakresie polityki regionalnej. W odpowiedzi na pytanie prof. A. Polańskiej o doświadczenia Irlandii i Portugalii po wejściu do Unii, prof. **E. Małuszyńska** podkreśliła, że w krajach tych postawiono na rozwój edukacji, zwiększającej aktywność na rynku pracy, co prowadzi do wzrostu zatrudnienia i spadku bezrobocia. Na podstawie doświadczeń państw Unii można też mówić o ograniczonej gotowości do migracji zagranicznych, nawet przy braku np. barier na rynku mieszkaniowym.

W drugiej części konferencji wygłoszone zostały trzy referaty:

- prof. dr hab. **Małgorzata Szylko-Skoczny** z Uniwersytetu Warszawskiego – *Elastyczne formy zatrudnienia – korzyści i zagrożenia społeczne*;
- mgr **Janina Górska** ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie – *Alternatywne formy zatrudnienia – możliwości i ograniczenia*;
- prof. dr hab. **Józef Orczyk** z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu – *Dylematy zatrudnienia a integracja Polski z Unią Europejską*.

Zabierając głos w dyskusji, prof. **Wacław Jarmołowicz** z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu zwrócił uwagę na istniejące ciągle ograniczenia w funkcjonowaniu w Polsce rynku pracy, w tym regulacje prawa pracy, ale i ograniczenia leżące poza regulacjami.

W prowadzonym przez prof. J. Szambelańczyka **panelu dyskusyjnym** udział wzięli: prof. Elżbieta Kryńska, prof. Aurelia Polańska, dr Tadeusz Padowicz.

Prof. **A. Polańska** uznała, że celem wejścia Polski do Unii Europejskiej jest twórcza adaptacja do regulacji unijnych, problemem pozostaje wybór modelu, który przyjmiemy.

Prof. **E. Kryńska** przypomniała o funkcjonujących w świecie modelach zatrudnienia (rynku pracy). Model japoński jest mało znany i nie przystaje do naszych uwarunkowań. Model amerykański obejmuje: elastyczne płace, wysokie zatrudnienie, związki zawodowe godzące się na obniżkę płac realnych, zdecentralizowane stosunki pracy oraz założenie, że każde zatrudnienie jest lepsze od bezrobocia. Model europejski natomiast to: sztywne płace, elastyczne zatrudnienie, rosnące bezrobocie, przeżywająca się Europa socjalna. Pozornie zatem nie ma dylematu: lepszy jest model amerykański. Tymczasem o podejmowanym

wyborze decydują kryteria gospodarcze i polityczne (według teorii wyboru publicznego). Dlatego odsuwane są w Polsce zmiany strukturalne, zwłaszcza w rolnictwie. Wysuwany niekiedy pomysł wyeksportowania istniejącego na wsi bezrobocia ukrytego jest mało realny, co potwierdziły przedstawione wcześniej wyniki badań skłonności do emigracji – ta grupa społeczna nie jest w ogóle zainteresowana emigracją.

Zdaniem prof. Kryńskiej nie wystąpią negatywne konsekwencje integracji z Unią w zakresie rynku pracy, poza krótkookresowymi, jak drenaż mózgów.

Zdaniem dr. **T. Padowicza** w negocjacjach akcesyjnych nie powinno się wiązać kwestii okresów przejściowych dla liberalizacji dostępu polskich pracowników do unijnych rynków pracy oraz dla liberalizacji zakupu ziemi w Polsce przez obcokrajowców.

Prof. **A. Polańska** przypomniała założenie z *Białej księgi* Delorsa o utrzymaniu poziomu zatrudnienia mimo wprowadzania postępu technologicznego. Podobnie zakłada się nieraz, że rewolucja informatyczna powoduje raczej wzrost niż spadek popytu na pracę.

Z drugiej strony strategia amerykańska duży nacisk kładzie na nietypowe formy zatrudnienia. Według obliczeń za 20 – 30 lat zdecydowana większość pracujących w USA będzie pracować w niepełnym wymiarze czasu.

Prof. Polańska zwróciła uwagę na fakt, że społeczeństwo polskie pełne jest obaw wobec przystąpienia do Unii.

Prof. **E. Kryńska**, uzupełniając swoją wcześniejszą wypowiedź i uzasadniając wyrażony w niej optymizm odnośnie do skutków integracji z Unią, stwierdziła, że otwarcie naszego rynku pracy jest nieuchronną konsekwencją znoszenia barier celnych pomiędzy Polską a Unią. W przeciwnym razie będziemy importować bezrobocie z krajów Unii. Inwestycje bezpośrednie są szansą na tworzenie miejsc pracy. W części możliwy jest eksport naszego bezrobocia, głównie strukturalnego: ludzie młodzi i osoby nisko kwalifikowane, bez których rynek pracy krajów Unii nie może się obejść.

Zdaniem prof. **Z. Wiśniewskiego** to właśnie sytuacja na rynku pracy i nasze przygotowanie w tej dziedzinie będą czynnikami decydującymi o dacie przyjęcia Polski do Unii. Nasi partnerzy z Unii obawiają się bowiem napływu siły roboczej z Polski, natomiast nasze społeczeństwo obawia się wzrostu bezrobocia w wyniku konkurencji zagranicznej. Po integracji z Unią stopa bezrobocia w Polsce wzrośnie, ponieważ wyższa będzie u nas stopa bezrobocia naturalnego. W pierwszym okresie należy się liczyć ze wzrostem bezrobocia strukturalnego, a także – koniunkturalnego. Aby nasi partnerzy nie obawiali się polskiego potencjału emigracyjnego, szacowanego np. przez niemiecki instytut z Berlina DIW na 600 tysięcy, należy zastosować instrumenty polityki rynku pracy. Dotąd bardzo niewiele środków przeznaczamy jednak na instrumenty polityki rynku pracy (ok. 2 % PKB), wobec średnio 3,4 % PKB w krajach Unii Europejskiej. Przy tak niskich wydat-

kach Polska nie jest w stanie sprostać wyzwaniom. Ustabilizowanie stopy bezrobocia jest warunkiem rozwiania obaw naszych unijnych partnerów.

Prof. **J. Szambelańczyk** zwrócił uwagę na istniejące w krajach postkomunistycznych, w tym w Polsce, ogromne możliwości absorpcji zatrudnienia, np. przy budowie autostrad. Problemem jest natomiast brak kapitału. Wobec ograniczoności kapitału krajowego, rozwiązaniem mogą być zwłaszcza zagraniczne inwestycje bezpośrednie.

Prof. **J. Orczyk** zwrócił uwagę na dylemat stojący przed polskimi negocjatorami: czy nie uzależnić zgody Polski na okresy przejściowe w liberalizacji dostępu do unijnego rynku pracy od większych programów pomocowych Unii dla Polski, np. na budowę dróg, rozwój infrastruktury, co pozwalałoby tworzyć nowe miejsca pracy.

Prof. **J. Unolt** zgodził się z twierdzeniem, że tempo i warunki integracji to podstawowy dylemat stojący przed Polską. Dyskutant zwrócił uwagę na dwa kolejne dylematy. Czy osoby starsze, w tym emeryci, powinni pracować, czy też zrobić miejsce młodszym? Z punktu widzenia ekonomiki pracy są to dwa różne potencjały robocze. Czy bezrobocie pełne zastępować, częściowo, bezrobociem cząstkowym, przez ograniczanie czasu pracy?

Odnosząc się bezpośrednio do ostatniej kwestii, prof. **M. Szylko-Skoczny** stwierdziła, że lepsze jest częściowe bezrobocie, wiążące się z elastycznym zatrudnieniem. Gorsze zatrudnienie (np. krótsze) jest lepsze niż żadne. Długotrwale bezrobotni „wypadają" bowiem z rynku pracy. Problemem jest natomiast to, czy należy łączyć z takim ograniczonym bezrobociem świadczenia dla bezrobotnych.

Prof. **J. Szambelańczyk** uznał, że usztywnianie rynków pracy nie sprzyja ani integracji Polski z Unią Europejską, ani rozwiązywaniu naszych problemów wewnętrznych. Dlatego należy dążyć do uelastycznienia rynków pracy.

Prof. **A. Polańska** stwierdziła, że szybkie wejście do Unii Europejskiej mogłoby umożliwić naszym pracownikom konkurowanie z zagranicą, co prowadziłoby do poprawy kwalifikacji.

Kończąc panel, prof. **J. Szambelańczyk** stwierdził, że także ta dyskusja potwierdziła, że jest wiele argumentów za szybką integracją Polski z Unią Europejską.

24 września 1999 roku

Drugi dzień konferencji otworzył **Piotr Kołodziejczyk**, sekretarz stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Minister P. Kołodziejczyk przedstawił główne założenia *Narodowej strategii zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich do 2006 roku*. W szczególności omówione zostały kwestie zawarte w rozdz. 5. strategii: „Promowanie adaptacji przedsiębiorstw i ich pracowników do warunków zmieniającego się rynku".

W dyskusji po wystąpieniu ministra P. Kołodziejczyka zadano kilka pytań szczegółowych dotyczących *Narodowej strategii*. Minister P. Kołodziejczyk zwrócił uwagę na to, że Polska jeszcze przed wejściem do Unii będzie miała dostęp do środków unijnych. Prof. **Z. Wiśniewski** uznał przyjęte w tej strategii założenie o tempie wzrostu zatrudnienia w ślad za wzrostem PKB za zbyt optymistyczne, wobec występującego powszechnie bezzatrudnieniowego wzrostu gospodarczego. Prof. **M. Rybak** zapytała, czy twórcy strategii nie przeceniają deregulacji ochrony stosunku pracy. Zwróciła także uwagę na to, że system amerykański opiera się nie tylko na liberalizmie, ale także na społecznej odpowiedzialności biznesu – w Polsce zdejmowanie obciążeń z pracodawców nie powinno oznaczać zatem zdjęcia z nich społecznej odpowiedzialności.

W dalszej części przedstawione zostały następujące referaty:

- prof. dr hab. **Marek Ratajczak** z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu – *Rozwój edukacji menedżerskiej a przygotowanie polskich kadr do funkcjonowania w warunkach integracji europejskiej*;
- prof. dr hab. **Mirosława Rybak** ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie – *Kompetencje kadry kierowniczej warunkiem uczestnictwa w rynku europejskim*;
- dr **Aldona Andrzejczak** z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu – *Rola pracodawców w szkoleniu i rozwoju pracowników*;
- mgr **Joanna Goszczyńska** z Uniwersytetu Gdańskiego – *Tworzenie standardów kwalifikacyjnych dla kadr kierowniczych w świetle integracji Polski z Unią Europejską*;
- dr **Janusz Rymaniak** z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu – *Restrukturyzacja przedsiębiorstwa w upadłości na przykładzie Stoczni Gdańskiej S.A.*;
- mgr **Marek Kalinowski** z Uniwersytetu Gdańskiego – *Zatrudnienie w polskim szkolnictwie wyższym w latach 1960 – 1997*;
- dr **Mariusz Piotrowki** z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu – *Prawne podstawy i uwarunkowania prowadzenia działalności zarobkowej w miejscu zamieszkania osoby zarobkującej*;
- Na konferencję komunikat przygotowali także mgr **Maciej Ławrynowicz** i mgr **Agnieszka Marcinkiewicz** z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu: „*Współpraca pomiędzy Polską a Unią Europejską w dziedzinie edukacji*".

Po wystąpieniach odbyła się ostatnia ogólna sesja dyskusyjna.

Prof. **J. Meller** krytycznie odniósł się do zgłoszonej w wystąpieniu ministra P. Kołodziejczyka propozycji zmiany nazwy zasiłku dla bezrobotnych na „zasiłek dla poszukujących pracy", bowiem poszukiwanie pracy jest jednym z kryteriów uznania za bezrobotnego. Minister P. Kołodziejczyk bronił tej propozycji, jako lepiej wskazującej na filozofię świadczenia zakładającego aktywność bezrobotnego.

Prof. J. Meller zaproponował także prof. J. Orczykowi przygotowanie ankiety dotyczącej identyfikacji dylematów zatrudnienia i rozesłanie jej do katedr zajmujących się tą problematyką. Prof. **J. Orczyk** przyjął zgłoszoną propozycję.

Prof. Meller wyraził również wątpliwość co do celowości zastąpienia pojęcia „kwalifikacje" przez „kompetencje" tym bardziej, że to ostatnie pojęcie występuje także w innym znaczeniu („zakres kompetencji"). Dr **A. Andrzejczak** przedstawiła argumenty uzasadniające odróżnianie „kompetencji" od „kwalifikacji", związane zwłaszcza z kwestią pomiaru. Podobnie prof. **M. Rybak** wskazała na różnice między tymi pojęciami: mając kwalifikacje, nie zawsze ma się kompetencje.

Prof. **M. Szylko-Skoczny** zapytała, jak związki zawodowe odnoszą się do planów rządu osłabienia ochrony pracownika, zwłaszcza wobec wpływów związków zawodowych w obecnej koalicji. W odpowiedzi minister P. Kołodziejczyk stwierdził, że proponowane przez rząd zmiany nie są radykalne i dotyczą likwidacji pozornych przywilejów pracowniczych. Rząd kieruje się w swoich propozycjach racjami ogólnymi.

Prof. **A. Polańska** zapytała dr. J. Rymaniaka, jakie branże powinna jego zdaniem wspierać polityka gospodarcza państwa. Minister **P. Kołodziejczyk** zwrócił uwagę na trudność identyfikacji sfer, które – zgodnie z propozycjami dr. J. Rymaniaka – mogłyby być wspierane przez politykę gospodarczą rządu. Dr **J. Rymaniak** podkreślił, że w swoich propozycjach nie miał na myśli wsparcia socjalnego dla wybranych branż, tylko politykę gospodarczą w układzie sektorowo-przestrzennym. Ad vocem minister **P. Kołodziejczyk** przedstawił przykład udanej restrukturyzacji regionu Mielca.

Prof. **A. Polańska** zwróciła uwagę na pominięcie w referacie dr. A. Andrzejczak kwestii odpowiedzialności pracobiorców. Prof. **Z. Wiśniewski** zapytał, jak dr A. Andrzejczak ocenia możliwości zaangażowania pracodawców w przygotowanie zawodowe pracowników (np. na wzór dualnego systemu niemieckiego). Dr **A. Andrzejczak** zgodziła się ze zdaniem prof. Polańskiej odnośnie do odpowiedzialności partnerów społecznych za inwestowanie w kwalifikacje. W odpowiedzi na pytanie prof. Z. Wiśniewskiego dr Andrzejczak, że stwierdziła, że widzi rolę pracodawców we wszystkich etapach przygotowania zawodowego. Model niemiecki funkcjonuje jednak w realiach mocno różniących się od polskich.

Zabierając głos na końcu prof. **J. Orczyk** wskazał na dwa nurty konferencji: pierwszego dnia dominowały elementy diagnozy, drugiego dnia – operacyjne. Zapowiadając publikację materiałów z konferencji, zamknął obrady.

Autorzy referatów

- Aldona A n d r z e j c z a k, *dr hab.*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
- Joanna G o s z c z y ń s k a, *mgr*, Uniwersytet Gdański
- Joanna G ó r s k a, *mgr*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
- Marek K a l i n o w s k i, *mgr*, Uniwersytet Gdański
- Elżbieta K r y ń s k a, *dr hab.*, profesor Uniwersytetu Łódzkiego
- Maciej Ł a w r y n o w i c z, *mgr*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
- Ewa M a ł u s z y ń s k a, *dr hab.*, profesor Akademii Ekonomicznej w Poznaniu
- Kazimierz M a k o w s k i, dr hab., profesor Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie
- Agnieszka M a r c i n k i e w i c z, *mgr*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
- Janusz M e l l e r, *prof. zw. dr hab.*, Uniwersytet im. M. Kopernika w Toruniu
- Józef O r c z y k, *prof. zw. dr hab.*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
- Mariusz P i o t r o w s k i, *dr*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
- Marek R a t a j c z a k, *dr hab.*, profesor Akademii Ekonomicznej w Poznaniu
- Janusz R y m a n i a k, *dr*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
- Mirosława R y b a k, *dr hab.*, profesor Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie
- Małgorzata S z y l k o - S k o c z n y, *dr hab.*, profesor Uniwersytetu Warszawskiego
- Zenon W i ś n i e w s k i, *prof. dr hab.*, Uniwersytet im. M. Kopernika w Toruniu
- Maciej Ż u k o w s k i, *dr hab.*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu

BIBLIOTEKA AE w Poznaniu